

örzése és állandó szakszerű felvilágosítása mellett.

Természetes, hogy az inkább elvont tudományos, mint gyakorlati jelentőségű intézeteknek, mint a Madártani vagy Halélettani Intézet feltámasztása is fontos közérdek.

Az ország újjáépítésében reájuk háruló szakfeladatok szük-

ségessé teszik valamennyi tudományos és kísérleti intézmény talpraállítását, ami, reméljük, a szaktisztviselők és a segédszemélyzet önfeláldozó munkája útján, valamint a baráti Szovjetunió támogatásával egyhamar meg is valósul.

Dr. Danisska József
kísérletügyi főadjunktus

Az újjáépülő Meteorológiai Intézet

AKÖZELMULT idők meg-
rázkódtatásai közt kevesen
szerezhettek tudomást arról,
hogy 1945 július 12-én fennállá-
sának 75. évét töltötte be egyik
legrégebb és az ország határain
túl is legrégebben ismert tudomá-
nyos intézményünk, az Országos
Meteorológiai és Földmág-
nességi Intézet.

A külföldi vonatkozásban sem
mindennapos évforduló szomorú
állapotban találta ezt a nemrég
még virágzó intézményt. Nagy
károkról és veszteségekről kell
beszámolnunk, elkerülhetetlen kö-
vetkezményeként annak, hogy a
Meteorológiai Intézetet már *fel-
adatának különleges természete*
igen sebezhetővé teszi a háborús
rombolásokkal szemben.

A Meteorológiai Intézet rendel-
tetése ugyanis az, hogy a hazai
időjárást és éghajlatot tanulmányozza. Ez az egyszerűen hangzó
feladat azonban bonyolult eszkö-
zöket követel meg. *Amit röviden
időjárásnak hívunk, az rendkívül
szövevényes fizikai jelenség, pon-*

tosabban: termodinamikai folya-
mat, és ezt csak kellően pontos
mérőműszerekkel lehet elfogad-
hatóan megvizsgálni. Az *éghajlat*
viszont az időjárásban szereplő
fizikai folyamatok általános von-
zásait jelenti, amelyek kis távol-
ságon belül is eltérhetnek egy-
mástól. Ez maga után vonja,
hogy az ország egész területén
a műszeres megfigyelőállomások
sűrű hálózatát kell fenntartani.

A magyar meteorológiai meg-
figyelőhálózat a háború előtt
mintaszerű volt. Ez a hálózat ke-
reken 1400 megfigyelőhelyből állt,
az alacsonyabbrendű állomásokon
2-3, könnyebben kezelhető alap-
műszer dolgozott (hőmérők és
csapadékmérők), de volt mint-
egy száz olyan állomás is, amely-
nek teljes műszersorozat volt a
felszerelése. Ezenfelül hét ki-
tűnően felszerelt obszervatórium-
ban az összes időjárási elemeket
magairól műszerek jegyezték. Ki
kell emelnem, hogy az országos
hálózat hatalmas műszerállomá-
nya nemcsak gyakorlati célokat

szolgál, — mint sokan gondolják, akiknek az árvízvédelemben, mezőgazdaságban, repülőforgalomban, stb. való alkalmazások ötlenek szemükbe, — hanem tudományos szemszögből is nélkülözhetetlen. *Ugyanis kellően részletes adatgyűjtő munka nélkül a Meteorológiai Intézet nem tölthetné be legelső és legfontosabb hivatását, azt a tudományos feladatot, hogy a légóceán fizikai jelenségeit, az úgynevezett „időjárást” nyilvántartsa és okozati összefüggéseikben tanulmányozza.* Az okozati vizsgálat különösen fontos, mert a meteorológia ma már nem leíró, hanem oknyomozó tudomány. Így például nem elégedhet meg annak megállapításával, hogy egy szélvihar milyen erős, milyen hosszú tartamú és milyen térbeli kiterjedésű volt, hanem mindenkéltől azt tárja fel, hogy a szélvihart milyen fizikai okok létesítették és kormányozták. *Ez a fizikai tételeken alapuló oknyomozási munka teszi lehetővé, hogy az időjárásnak nemcsak a múltját, hanem a jövőjét is a kutatás körébe vonhatjuk.*

Ezeket tudva, nem csodálkozhatunk azon, hogy a meteorológiai kutatás alapjául szolgáló észlelőhálózat nagy károkat szenvedett az ország egész területén végigszántó tűzérési és légihaború folyamán. Az Intézet műszerkincsének mintegy 80 százaléka elpusztult és az észlelések 1945 első hónapjaiban majdnem olyan hiányosakká váltak, mint aminőkkel 25–30 év előtt, a meteorológiai szolgálat kezdetleges korában kellett megeléged-

nünk. A hazai középhegységekben nagy gonddal fenntartott fontos magaslati észlelőállomásaink egyetlen kivétellel mind elpusztultak, miáltal a nemzetközi meteorológiai kutatásnak is igen értékes támasztékai omlottak össze.

Az Intézet két legnagyobb és legdúsabban felszerelt obszervatóriuma Budapesten és Ógyallán működött. Ezekből a budapesti obszervatórium felszerelése nagy kárt szenvedett, de a tartalékműszerek felhasználásával már a tavaszi hónapokban mindent pótolni tudtunk, egyetlen kivétellel: a fontos alaplasműszerek közül nem dolgozik még az univerzális széllelkésíró, amelynek felállításához a beomlott észlelőtorny teljes újjáépítése szükséges. Az ógyallai obszervatórium háborús károkat nem szenvedett, de a fegyverszüneti egyezmény értelmében az ország határain kívül esik. Ógyallával a hazai tudományos kutatás egyik fontos központját veszítettük el, többek közt elszakadt tőlünk az Intézet egyetlen földmágnességi obszervatóriuma, amely egyúttal Európa délkeleti részének egyetlen korszerűen felszerelt földmágnességi megfigyelőállomása volt.

Az országos észlelőhálózat magától értetődő nagy veszteségei mellett az Intézet központi székházát is komoly károsodások érték: a nagy épület jelentékeny része a délnyugati saroktoronnyal együtt két emelet mélységig leomlott és a székház középső részét elfoglaló magas észlelőtorny felső emeleti beszakadtak.

Az épületkárok helyreállítása a Földművelésügyi Minisztérium gondoskodása folytán már tavasz óta folyik. Az állomáshálózat újjászervezése Réthly Antal igazgató vezetésével ugyancsak már a tavasz folyamán megindult. Az ország keleti részében az újjászervezés érdekében az Intézetnek külön kirendeltsége létesült, amelynek keretében Berényi Dénes, a kiváló agrármeteorológus, a legfontosabb sürgönyzőállomásokat meglepően rövid idő alatt működésbe helyezte. Sajnos, a hálózat újjáépítését nagyon akadályozza az, hogy a szükséges nagy műszermennyiséget belföldi forrásokból nem lehet beszerezni. Haladás csak akkor remélhető, ha a külfölddel való forgalom megnyílik és az Intézet régi európai és amerikai kapcsolatait felújíthatjuk. A külföldi szakértekezés újrafelvételét még ennél is égetőbben sürgeti az a szükséglet, hogy a nemzetközi szakirodalmat, amelytől négy éven át el voltunk zárva, ismét teljes mértékben követhessük.

Bízom, benne, hogy az Intézet érzékeny veszteségeit idővel helyre tudjuk hozni. Bizalommal kell a jövőbe tekintenem azért, mert az Intézet kárai minden súlyosságuk mellett sem pótolhatatlanok. Pedig örökké jövőtehetetlen veszteségek kétféle alakban is fenyegettek bennünket. Végzetes csapás lett volna mindenekelőtt az, ha az ország

minden részéből 75 éven át gyűjtött meteorológiai adatanyag elveszett volna. Szerencsére sikerült a nagyterjedelmű adattárat megfelelő módon elrejteni, úgy hogy belőle sem a főváros kiürítése címén semmit el nem hurcoltak, sem a háborús események során semmi el nem pusztult.

Az Intézet kitűnő képzettségű, nemzetközi megbecsülésnek örvendő szak személyzetének körében a háború egyetlen áldozatot sem szedett, jóllehet a 23 főnyi tudományos személyzetből és a mintegy 30 főnyi irodai- és segéd személyzetből sokan forogtak súlyos életveszélyben. Közülük még húsznál többen voltak távol hadifogságban és elhurcolásban, amikor az Intézet munkáját február 15-én, a rommálott városnak talán legsúlyosabban szétrombolt pontján újból megindítottuk. Az Intézet ma már a meteorológiai szolgálat legfontosabb ágait mind ellátja. Az Intézet osztályai (időjelző, éghajlatkutató, felsőbb légkörkutató és csapadékhálózati osztály) kéziratban elkészítik a nemzetközileg előírt kiadványaikat és az Intézet évkönyveinek anyagát. Egyes különleges kutatómunkáink eredményeit már több kész dolgozatban tudjuk a külföldi szakkörök elé tárni, mihelyt az érintkezés és közzététel lehetőségei megnyílnak előttünk.

Dr. Aujeszky László